

"בכל דרך דעה...". משלי ג'ו

קפה עולמי*

על תרבות הפנאי כבונה זהות אישית

רציונל

עיסוק בנושא תרבות הפנאי מעורר שאלה: מה לבית הספר, האָמון על מסגרת, על שעות לימוד וחובה בסדר יומם של בני הנוער, ולשעות הפנאי, הבילוי וההפגה המצויים מחוץ למרחב הזמן והמקום של בית הספר? כיצד יקבלו התלמידים את רצון מחנכיהם "לגעת" ולדון בשעותיהם הפנויות, שבהן, לכאורה, הם אדונים לזמנם ולנפשם?

המצויאות הטכנולוגית בימינו גורמת לערבוב תחומים בין שעות הלימודים לבין שעות הפנאי. למעשה, אין הפרדה בין הזמן בבית ספר לזמן שלאחר הלימודים, אלא ישנו היזון חוזר בין שתי מערכות זמנים אלה וטשטוש תחומים תרבותיים כמעט מלא. תלמידים מביאים את עולמם התרבותי לבית הספר, ואת העולם האינטלקטואלי והערכי מבית הספר הם לוקחים עימם לשעות שלאחר הלימודים.

פועל יוצא של מציאות זו הינו התייחסות חינוכית ערכית בנוגע לניצול מיטבי של שעות הפנאי. זהו האתגר החינוכי העכשווי של מנהלים, מורים ומחנכים בהכנת התלמיד לחיים. אומר הרב א. אבינר בספרו "לב בנים":

"עיקרה של העבודה החינוכית הוא להגביר את הטוב ולהרבות את האור, אבל לשם כך אין מנוס ממלחמה ברע ובחושך. העיקר הוא ה"עשה טוב", אבל לשם השגתו אנו נאלצים לעבור דרך ה"סור מרע..." בני נוער רבים, טובים וישרים, נכשלים, נופלים ברע ונשברים. מתוך בושה, הם מהססים לפנות לעזרה, שוקעים בחושך ומתייסרים. עלינו לחנך את בנינו ובנותינו לבחור בטוב ולמאוס ברע, לדבוק

* קפה עולמי - שיטת דיון ליצירת שיחות תהליכיות משמעותיות. בשיטה זו יוצרים התכנסויות סביב שולחנות, ומדמים ישיבה בבית קפה, המאפשרת שיתוף ידע, חשיפת מידע ויצירת תהליכי המשך.

באור ולהתרחק מהחושך, להעצים את גבורת האיפוק שלהם, להעמיק את אמונתם ביכולת הבחירה שלהם ולהגביר את שליטתם העצמית...".

הפעלה זו מעוררת חשיבה מחודשת בדבר גבולות האחריות של בית הספר על עיצוב זהות תרבותית של בני הנוער. (מעובד מתוך החוברת "תורת הפנאי", מינהל חברה ונוער)

מטרות

1. להביא למודעות המשתתפים את מורכבותה של סוגיית תרבות הפנאי בימינו.
2. לברר עם המשתתפים את חשיבותה של תרבות הפנאי כבונה זהות אישית, ואת מידת האחריות של צוותי החינוך לעיסוק בנושא.
3. לייצר עם המשתתפים רעיונות אשר יהוו בסיס לתוכניות עבודה.

עזרים

- קפה עולמי, נפגשים בשולחן, דף משימה מס' 1, כמספר הקבוצות
- קפה עולמי, נפגשים בשולחן, דף משימה מס' 2, כמספר הקבוצות
- קפה עולמי, נפגשים בשולחן, דף משימה מס' 3, כמספר הקבוצות
- שולחנות עגולים כמספר הקבוצות (בכל קבוצה 6-8, משתתפים), קפה, שתייה קרה, כיבוד 6-8 טושים בכל שולחן
- רבעי בריסטולים בשלושה צבעים. מכל צבע כמספר הקבוצות.
- חומרים ליצירה: צבעים, טושים, עפרונות, מספריים, דבק, בריסטולים, מגזינים, מנקי מקטרות, פלסטלינה וכדומה.
- מוסיקה.
- נייר דבק לתליית התוצרים על הקירות.

קהל יעד

צוות המורים בבית החינוך.

משך הפעילות

- שעתיים וחצי
- שלב א': אישי, "הפנאי שלי" (30 דקות)
- שלב ב': קבוצתי, "קפה עולמי" (100 דקות)
- שלב ג': מליאה, סיכום (20 דקות)

מהלך ההפעלה

שלב א': אישי, "הפנאי שלי"

המנחה יניח במרכז החדר חומרים ליצירה, ויבקש מכל המשתתפים ליצור דגם המבטא בעזרת החומרים שלפניו, בציור, במלל, וביצירה: מהי תרבות הפנאי עבורו וכיצד היא מבטאת את הזהות האישית שלו.

כל משתתף יציג את עצמו בעזרת הדגם שהכין או תוצר שהכין.
המנחה ירשום על הלוח את המאפיינים של תרבות הפנאי שהועלו דרך היצירות.

שלב ב': קבוצתי, "קפה עולמי"

הערה: שלב זה מתבצע שלוש פעמים, עבור שלושת דפי המשימה קפה עולמי. אורך כל שלב 30 דקות.

- הכנה:** על כל שולחן מניחים: כיבוד; 6-8 טושים; רבעי בריסטול מאותו מצבע; דף משימה בכל שלב מניחים על השולחן דף משימה חדש, ורבע בריסטול מצבע שונה.
1. נכנסים ל"בית הקפה" ומתיישבים בקבוצות סביב שולחנות עגולים.
  2. אחד מאנשי הקבוצה מקבל על עצמו להיות ה"עוגן" – להישאר במקום כאשר אנשי השולחן יעברו לשולחנות אחרים.
  3. מבצעים את דף המשימה, קפה עולמי.
  4. "העוגן" מנהל דיון. הנקודות המרכזיות של הדיון נכתבות על הבריסטול.
  5. לצילי מוסיקה עוברים המשתתפים לשולחנות אחרים על פי בחירתם.
  6. ה"עוגן" מסביר את הנקודות שרשמו קודם, ואנשים מוסיפים מתובנותיהם ממה שקרה בשולחנות האחרים בהם היו בשלב הקודם.
  7. אוספים את הבריסטולים וחוזרים על התהליך בשנית ובשלישית.

המלצה: לצורך בניית אווירה מתאימה לפעילות רצוי ליצור אווירה של בית קפה עם מלצרים, כוסות יפים, שתייה קרה ו/או חמה וכדומה. בחזקת "כלים נאים מרחיבים דעתו של אדם".

שלב ג': סיכום במליאה

- א. תוצרי הקבוצות ייתלו בחדר ויוצגו על ידי "העוגן" של כל אחת מן הקבוצות.
- ב. המנחה יקיים סבב בין המשתתפים ויבקש מהם לשתף את חברי המליאה בדבר מה שהתחדש לו במהלך פעילות זו, אודות תרבות הפנאי.

קפה עולמי נפגשים בשולחן

דף משימה מס' 1

לפניכם סוגיה חינוכית חשובה.
הנכם מתבקשים להקדיש לסוגיה זו כחמש דקות של חשיבה אישית ולרשום את עיקרי הדברים.
עיקר המפגש הוא דיון קבוצתי בסוגיה. אנא הקפידו לתת לכולם להתבטא והקפידו להיות בזירת הסוגיה.
לסבב הזה מוקדשות 30 דקות.
דאגו לכתוב על הבריסטול, באופן ברור, מסביב לחלל המרכזי את התובנות שלכם בנושא השאלה.

מה צריכים להיות גבולות האחריות של בית הספר לגבי תרבות הפנאי של תלמידיו?

נקודות להתייחסות:

- ❖ מנקודת ראות התלמידים
- ❖ מנקודת ראות ההורים
- ❖ מנקודת ראות הצוות

קפה עולמי נפגשים בשולחן

דף משימה מס' 2

לפניכם סוגיה חינוכית חשובה. הנכם מתבקשים להקדיש לסוגיה זו כחמש דקות של חשיבה אישית ולרשום את עיקרי הדברים. עיקר המפגש הוא דיון קבוצתי בסוגיה. אנא הקפידו לתת לכולם להתבטא והקפידו להיות בזירת הסוגיה.

לסבב הזה מוקדשות 30 דקות. דאגו לכתוב על הבריסטול, באופן ברור, מסביב לחלל המרכזי את התובנות שלכם בנושא השאלה.

כיצד ניתן לעצב זהות אישית חיובית בבחינת "עשה טוב", בתוך מציאות סביבתית "מפתה" (בבחינת "סור מרע")?

נקודות להתייחסות:

- ❖ בירור המושגים בשאלה א' (מהי סביבה מפתה? הקשר לזהות האישית וכד')
- ❖ באיזו מידה ניתן להפקיד את האחריות על שעות הפנאי, במציאות זו, בידי בני הנוער עצמם?

קפה עולמי נפגשים בשולחן

דף משימה מס' 3

לפניכם סוגיה חינוכית חשובה. הנכם מתבקשים להקדיש לסוגיה זו כחמש דקות של חשיבה אישית ולרשום את עיקרי הדברים. עיקר המפגש הוא דיון קבוצתי בסוגיה. אנא הקפידו לתת לכולם להתבטא והקפידו להיות בזירת הסוגיה. לסבב הזה מוקדשות 30 דקות. דאגו לכתוב על הבריסטול, באופן ברור, מסביב לחלל המרכזי את התובנות שלכם בנושא השאלה.

בלוח העבודה השנתי הוגדרו מספר נושאים כחלק מנושא תרבות הפנאי כבונה זהות אישית.

- ❖ התמכרות לאינטרנט
- ❖ גלישה באתרים לא ראויים
- ❖ משחקי מחשב אלימים
- ❖ בריונות ברשת
- ❖ חשיפה בלתי מבוקרת
- ❖ התחזות
- ❖ המסך כמסיח דעת תמידי

ציינו אלו מבין הנושאים המוצעים הינם החשובים ביותר
האם יש נושאים מיותרים?
הוסיפו נושאים משלכם
אלו מיזמים/תכניות בית ספריות אתם מציעים לבית ספרכם?